

Dagens frågor

Från Helsingfors till Belgrad

När detta skrivs sitter en svensk medborgare i fängelse någonstans i Sovjetunionen. Utrikesdepartementet har upprepade gånger begärt att få veta var han befinner sig, men ryska myndigheter har inte svarat på frågan. När detta skrivs vet inte UD ens vad domen mot honom innehåller. Den har trots begäran inte lämnats ut, och UD vet inte heller om svensken överklagat eller om han alls beretts tillfälle att göra det. Samtidigt har med december 1978, när detta skrivs, ett år gått till ända, då vi kanske hört mer om respekt för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter än någon gång förr.

UD har nyligen publicerat dokument från uppföljningsmötet i Belgrad 1977-78 av den stora konferensen om säkerhet och samarbete i Europa, avslutad i Helsingfors 1975. Enligt UD var slutdokumentet i Helsingfors "en stor framgång för avspänning och samarbete i Europa". Det har sagts förr och kan sägas igen att kritik inte bör riktas mot de politiker, som trodde så 1975. Att tro det nu, efter Belgrad, är uppseendeväckande. Inga fraser kan dölja att slutdokumentet därifrån är erbarmligt.

Efter månadslånga förhandlingar ryms resultatet på två trycksidor. Det väsentliga som står där är att "samstämmighet uppnåddes icke beträffande ett antal förslag som förelagts mötet". Detta kan också uttryckas så, att Sovjetunionen sade nej till det mesta.

Man skall inte förvåna sig över detta. I Helsingfors vann Sovjetunionen en betydande politisk framgång. De nuvarande gränserna i Östeuropa, ensidigt uppdragna efter andra världskriget, erkändes slutgiltigt av alla. För att nå detta resultat hade Sovjetunionen både gått med på, ja, propagerat för konferensen. Som ersättning för

tillmötesgående mot dess egna krav hade den ryska regeringen medgivit att mänskliga rättigheter och förbättrat informationsutbyte över gränserna skulle tagas upp till diskussion.

Ur rysk synpunkt gick den diskussionen på sned. Intresset visade sig vara långt större än man väntat i Moskva. Ytterligt irriterade måste ryssarna göra vissa utfästelser, som de senare kunnat kringgå genom att hänvisa till principen om icke-inblandning i staters inre angelägenheter. En framstående rysk fysiker har nyss dömts till fem års fängelse och två års förvisning – till Sibirien – för att han bildat en förening för att hävda Helsingfordokumentets principer om mänskliga rättigheter. Ingen i den fria västvärlden har enligt ryska principer rätt att reagera. Det vore inblandning i ryska inre förhållanden.

Återstår att se om UD:s agerande rörande den dömda svensken också skall avvisas med samma motivering. Om inte förr är det då tid att se sanningen i ansiktet. Ryssarna vann vad de ville i Helsingfors och hade inte behov av att vinna något i Belgrad. Några moraliska förpliktelser förde de inte med sig dit och inte heller därifrån. De tar hänsyn till makt och till ekonomi och andra praktiska ting. Men mänskliga rättigheter räknar de inte till nödvändighetsvarorna. Hur skulle det också kunna vara annorlunda, då deras samhälle är kommunistiskt och innebörden av begreppet människors grundläggande frihet alltså okänd?

Statsrådets aktier

En summarisk granskning av riksdagskatalogen visar, att en del yrkesmässig sakkunskap, som borde vara värdefull för folkrepresentationen, numera är mycket knappt företrädd där. För läkaryrket finns en repre-

sentant, yrkesjurister finns numera visst fyra. Särskilt beklaglig är bristen på företagare och ledande funktionärer inom näringslivet. Denna grupp kunde ännu på 50-talet visa upp sådana män som Gerhard De Geer, Sven Lundberg, Harald Nordenson och Ernst Wehtje. Nu är det sällan som sådana ställer upp i riksdagsval.

Svårigheterna för näringslivets folk, särskilt egna företagare utanför jordbruket, att finna tid för politiskt arbete är uppenbara. Därför är den inflammerade debatten om statsrådets aktier att beklaga. Om en företagare, som ombeds bli statsråd, måste räkna med en närgången och illasinnad granskning av aktieinnehav eller andra förmögenhetsförhållanden, är det verkligen inte sannolikt att han vill ställa upp.

Det skall medges att statsministern och hans medhjälpare i någon mån själva vållade det bedrövlige bråket om försvarsministerns aktier. Dennes engagemang i försvarsindustrin borde ha omnämnts särskilt därför att han var så okänd i politiska sammanhang. Men Aftonbladets och andra organs rannsakan av alla statsrådets aktieinnehav var både omotiverad och oförskäm. Hr Ullsten borde ha satt sig på tvären i stället för att lydigt redovisa inte bara för sina egna utan tom för sina närståendes ekonomiska förhållanden. Eftergiften var väl förklarlig, men den kan bilda ett olyckligt prejudikat för andra regeringar.

Varje medborgare, även en politiker, har rätt till en personlig sfär, som utomstående inte i vanliga fall skall kunna påfordra insyn i. För många politiker finns dessutom långt allvarligare engagemang, som Aftonbladet och TV-2 försiktigt undviker att tala om. Hur många särskilt socialdemokratiska politiker står inte i beroendeförhållande till sina

väljare eller sina uppdragsgivare. Partifunktionärer, ombudsmän och fackföreningsledare hör till den kategorin. I hr Palmes parti är därtill partidisciplinen notoriskt mycket hård, men ingen har för den skull ifrågasatt vare sig vederbörandes heder eller möjligheter till befordran i statlig tjänst.

För övrigt är det inte alls ovanligt att ett statsråd, som finner sig på något känsligt sätt förhandsbunden i ett ärende, avstår från att föredraga eller delta i behandlingen av det. Tillämpning av vanliga jävsregler aktualiseras ganska ofta både i förvaltningen och i kommunalpolitiken.

Kvinnor och försvar

Det är svårt att informera i skolorna om betydelsen av vårt försvar. Ännu svårare blir det om den nya läroplanen för grundskolan går igenom. Nu ingår fem timmars obligatorisk undervisning om totalförsvaret i ämnet samhällskunskap. Enligt förslaget skall det inte längre bli ett separat huvudmoment utan endast ingå i ämnet.

Om ungdomarna över huvud taget kommer i kontakt med någon försvarsdebatt blir det i allmänhet med Maj-Britt Theorins och Maj Wechselsmans åsikter. Så mycket mer glädjande är det därför att konstatera att kvinnorna tycks förstå vikten av ett fredsbevarande starkt svenskt försvar. Då Stockholms läns försvarskommitté och Kvinnornas civilförsvarskommitté ordnade en debatt om kvinnor och försvar var uppslutningen överväldigande.

De frivilliga försvarsorganisationerna Riksförbundet Sveriges Lottakårer, Sveriges Kvinnliga Bilkårers Riksförbund och Svenska Blå Stjärnan omfattar ca 80 000 kvinnor. Tillsammans med Röda Korset och kvinnorna i Frivilliga Radioorganisationen uppgår

de krigsplacerade kvinnorna i de frivilliga organisationerna till över 100 000.

Kvinnor som arbetar inom sjukvård, post och telegraf är krigsplacerade enligt plikt-lagarna. Dessutom finns 11 000 civilanställda kvinnor inom försvaret och 30 000 kvinnor inom civilförsvaret.

Genom riksdagsbeslutet i oktober blev försvaret ett nytt karriärområde för kvinnor. Grunden för beslutet är 1975 års beredning om kvinnor i försvaret som ännu fortsätter sitt arbete. Beslutet i höstas innebär att kvinnorna i princip släpps fram i samma utsträckning som män. I praktiken dock bara inom flygvapnet, specialisttjänst vid FN-styrkorna, som frivilliga i driftvärnet och som befäl i stridsledningen. Kvinnor får ej bli stridsflygare men väl militära ingenjörer och intendent. Det finns också en rad civilmilitära befattningar för kvinnor som flygledare, meteorolog i försvaret, läkare och veterinär.

Kravet på fullgjord värnplikt för anställning inom försvaret har borttagits. I stället kommer det att ordnas en speciell grundutbildning för kvinnor. Detta innebär att de första kvinnorna kan antas som befäl i flygvapnet 1980.

Försvaret skall nu tillsammans med Skolöverstyrelsen gå ut med information om de nya militära yrkena för flickor och även informera dem om totalförsvaret. Man får verkligen hoppas att försvarsupplysningen ger effekt.

Ockupationer

I många avseenden har dagens Sverige gjort sig av med arvet efter 1968 – med studentoroligheter och annat – men i ett avseende har de dåliga exemplen hållit sig levande, ifråga om ockupationer av olika slag. Det är

visserligen inte, liksom ifråga om bankrånen, dagligen som man får läsa om ockupationer i tidningarna, men nog så ofta är det i alla fall.

Knappt har Stockholms polischef på sitt eget toleranta vis fått ut ockupanterna ur kvarteret Mullvaden, förrän tidningssidorna fylls av vita sjuksköterskedräkter – ockupanter av en långvårdsavdelning i Västergötland och ett sjukvårdsdirektörsrum i Göteborg. Massmedia ställer villigt upp med reklam för ockupanterna – särskilt livfullt var ett foto från Göteborg i en stor stockholms-tidning med en manlig sjukvårdare i ordförandefåtöljen och en söt yngre sköterska som centralfigur, behagligt tillbakalutad i en annan stol, med fötterna uppe i stolen. Vid sidan av sjukhusockupationerna har vi ockupationerna av rivningsfastigheter, ofta verkställda inte av hyresgäster med egenintresse att få behålla sin äldre billiga lägenhet utan av utomstående yngre element av skiftande ursprung; dessa är beredda att medverka till det mesta, som från extremvänsterns synpunkter kan vara ägnat att förarga fastighetsägare och myndigheter.

Att dessa ockupationer blivit så talrika beror självfallet på att både sakintresserade och myndigheter visat stor eftergivenhet mot tilltagen. Om man över huvud tillkallat polis, har det i allmänhet varit efter lång tid, och polisen har inte alltid skyndat sig att tillmötesgå framställningarna: det rör sig ju om notoriskt otacksamma uppgifter, vilkas fullgörande lätt ger polisfientliga element material för allsköns attacker.

Det skall gärna medges, att ett visst lirkande med ockupanterna ibland kan vara befogat – ockupationerna är ej sällan ett utslag av smått hysteriska stämningar, vilka kan motverkas genom lugna resonemang.

Men minst lika ofta är det fråga om dumt och illasinnat trots mot beslut, fattade i demokratisk ordning. Man kan möjligen förstå, att enskilda fastighetsägare, som är rädda för extra skadegörelse vid tvångsutrymningar, drar sig för att anlita polisens hjälp. Men när det gäller kommunala myndigheter, vilkas beslut stoppas av självrådiga ockupanter, är rädslan att begära den polishjälp, vartill man lagligen har rätt, svårare att förklara. Ju lenare man är på myndighetssidan, ju mer uppmuntrar man till nya trick. Ett par borgarråd i Stockholm, som alltför länge låtit anstötliga ockupationer fortgå och i det längsta använt silkesvantarna, borde besinna detta. Är man från myndigheternas sida eftergiven i den omfattning, som hittills förekommit, uppmuntrar man extremvänstern att försöka liknande metoder. Då undermineras de normer, som är nödvändiga i ett ordnat samhälle; det kommer alla – inklusive missnöjda hyresgäster och vårdbiträden – att bli lidande på.

Vår Kyrka och öststaterna

I tidskriften *Opinion*, 1978 nr 2, förekommer en artikel av Janerik Larsson om hur Svenska kyrkan politiserats. Med full rätt påpekar författaren att den kristna vänstern är svår att komma åt. Det är riktigt. Den förskansar sig bakom sin tro. Men en kritiker får försöka skilja mellan vad som kan vara tro och vad som uppenbarligen är dålig filosofi, för att inte tala om bristande kunskaper. Då man träffar på dem som framför marxistisk propaganda i kristna vändningar – radions morgonandakter levererar rikligt studiematerial – bör de inte få påräkna särskilt skydd av sin eventuella prästdräkt. Ulvar i fårakläder är ju inte fridlysta för pälsens skull.

I *Svensk Tidskrift* 5/6 förra året underströks vilken propaganda tidskriften *Vår Kyrka*, utgiven av Svenska kyrkans centralråd, för mot svenskt försvar. Den hade i ett nummer bla förordat svensk nedrustning och att inga nya vapen skulle få anskaffas, särskilt inte B3LA (!). Varför just denna flygplanstyp skulle stöta på kristet motstånd återstår att förklara. I samma nummer förekom en stor intervju med en person som förklarade sig vara "aktiv i kyrkan". Han talade för vapenvägran men förordade samtidigt svensk hjälp till gerillarörelse i Afrika. Till försvar för Sverige får man alltså inte använda våld, men kommunistledda gerillarörelser skulle stödjas. Sådant kan knappast bara vara ett tankefel, och det borde enligt vår mening inte förekomma i en tidskrift utgiven av Svenska kyrkan och därtill framfört i kyrkans namn.

Vi har förstått att kritiken inte tagits väl upp på högre ort. Häråt är intet att göra. Vi delar inte den åsikten, som uttalats (enligt citat i *Opinion*) av konsulten i Svenska kyrkans centralråd, docenten Carl-Henric Grenholm, att vad som "hämmar väldigt mycket av demokratin i vårt samhälle är tilltron till experter, den som har sakkunskap." Vi tror, i motsats mot denne högt betrodde man i Svenska kyrkans ledning, att det är bra att veta vad man talar om.

I *Vår Kyrkas* nummer till u-veckan (1978, nr 45) har redaktören, Kjell Ove Nilsson, skrivit en ledare "Fred på jorden". På en halv spalt om kyrkorna i öststaterna skriver han att dessa kyrkor intresserar sig starkt för fredsfrågan. Han tror att detta sker inte bara därför att sådant intresse accepteras av regimerna. Freden ligger dessa kyrkor "väldigt nära om hjärtat". Men Nilsson hyser farhågor för "en del västerländska kyrkor".

Inom dem har fredsfrågan inte "tillåtits bearbetning i den utsträckning som vore sakligt motiverat", I östraditionen däremot växer det fram kristna personligheter som "kan bli våra läromästare".

Kanske det. De kanske också redan har blivit det. I samma nummer skriver nämligen komminister Elon Ahlbäck en artikel "Krav på världskonferens om nedrustning och svält". I denna har också han en halv spalt om öststaterna. Egendomligt nog är denna halva spalt ordagrant densamma som Nilsson skrivit i ledaren. Där förekommer to m i jag-form exakt samma personliga uttalanden och förhoppningar.

Detta kan bero på olika omständigheter. Ahlbäck kan vara författaren och vad han skrivit kan av misstag ha influerat i Nilssons ledare, där det passar bra in. Men läser inte redaktören korrektur på sin egen ledare? Eller kan Nilsson i hastigheten ha kopierat Ahlbäck. Eller har båda författarna skrivit samma sak oberoende av varandra, men då måste de ha utnyttjat samma förlaga. Denna har innehållit berömmet av öststaterna. Vem som författat förlagan vore intressant att få veta. Redaktör Nilsson bör ha något att berätta. Han bör verkligen inte, trots docent Grenholm, låta sig hämmas av att han har – sakkunskap.